

πείστη της Βιέννης, από τον Palisa και έχει α.α. 313. Για να κάνει μια πλήρη περιφορά γύρω από τον 'Ηλιο χρειάζεται 3,6623 χρόνια, περίπου. Η τροχιά του έχει εκκεντρότητα ε = 0,180 και κλίση l = 11°,629. Η απόστασή του από τον 'Ηλιο κυμαίνεται από 1,9473 ως 2,8045 Α.Υ. (αστρονομικές μονάδες).

Χαλδαίοι. Λαός που εμφανίστηκε αρχικά τον 9. αι. πριν την εποχή μας στη Ν. Μεσοποταμία και διαιρέθηκε σε μικρά κρατίδια. Από το γεγονός, όμως, ότι έγιναν δεκτοί από μια πολιτική και ιδεολογική παράταξη της Βαβυλώνας, στη συνέχεια συμμάχησαν εναντίον της Ασσυρίας, μαζί της έγιναν μετά το κέντρο της αντιασσυριακής συνωμοσίας των μεσών του 7. αι. και τελικά κατέλαβαν την πολιτική γηγεμονία της Βαβυλώνας, μετά την αποχώρηση του Ασσουριανού πάλα, παραμένοντας πάντοτε πιστό όργανο της ίδιας πολιτικής και ιδεολογίας παράταξης, άφησαν στις μεταγενέστερες εποχές το όνομά τους ταυτόσημο με αυτό των Βαβυλώνιων, καθώς ήταν οι (διοι) πολιτικοί κυρίαρχοι αυτού του λαού. Από το εθνικό δόνομο και την παρανόση του προσκυνεις και η παρανόση σε επίπεδο γεωγραφικής ορολογίας.

'Ηδη η αρχαία ελληνική σύγχυση ήταν τριπλή: ούτε οι Χ. ήταν Βαβυλώνιοι (ούτε το αντίστροφο (σχες), ούτε η Χαλδαία αντιστοιχούσε στη Βαβυλώνα (και το αντίστροφο ήταν εξίσου λάθος), ούτε τα χαλδαϊκά ήταν βαβυλωνιακά (ούτε αντίστροφα). Περιληπτικά μπορούμε να διαλευκάνουμε το θέμα ως εξής: οι Χ. ήταν ένα σημιτικό – ελαμικό φυλετικό – γλωσσικό μείγμα, το οποίο επηρεάζονταν πολιτισμικά από την κυρίαρχη αντιασσυριακή παράταξη στη Βαβυλώνα και ζούσε στο μυχό του Περσικού Κόπου, νότια από τη Βαβυλώνα και το Ελάμ, και στα παράλια του Περσικού Κόπου μέχρι αρκετά ανατολικά. Ακριβώς γι' αυτό πιο συχνά τα ασσυριακά Χρονικά αποκαλούσαν τη χώρα, όπου οι διάφορες χαλδαϊκές φυλές ζούσαν χωρισμένες, «Χώρα της Θάλασσας» («Ματ Ταμί», πράγμα το οποίο είχε και ιδεολογικό συμβολικό χαρακτήρα, καθώς η Ασσυρία εκπροσωπώντας την αυθεντική μεσοποταμική πολιτισμική κοίτη αντιπροσώπευε τον «Ουρανό» ή τα «Γλυκά Ύδατα», και όχι τη «Θάλασσα» ή τα «Άλμυρά Ύδατα». Ο εθνογεωγραφικός όρος Ματ Καλντού (Χώρα των Χ.) δε θα είναι ουσιαστική σημασία, επειδή οι χαλδαϊκές φυλές ήταν χωρισμένες μεταξύ τους. Ακριβώς γι' αυτό ο εθνογεωγραφικός όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε λίγο μέχρι τα χρόνια της νέας βαβυλωνιακής δυναστείας. Έτσι, καταλήγουμε ότι το «Χαλδαία» ως όρος είναι αμφισβήτησιμος ακόμη και για τις λίγες στιγμές ανεξάρτησίας των χαλδαϊκών φυλών. «Χαλδαία» για όλη τη Βαβυλώνα της νέας δυναστείας των Ναβονίδων είναι ακόμη χειρότερο λάθος, καθώς οι ίδιοι οι χαλδαϊκοί βασιλείς της νέας βαβυλωνιακής δυναστείας (625 – 539) ήταν βασιλείς Βαβυλώνας (σαρ ματ Μπαμπιλ) και όχι βασιλείς Χαλδαίας. Άλλωστε, τόσο στα χρόνια τους η επίσημη γλώσσα τους ήταν τα βαβυλωνιακά όσο και πρότερον οι πολιτισμικές συντεταγμένες των χαλδαϊκών φυλών οφείλονταν στη Βαβυλώνα και τον εκβαβυλωνισμό των ίδιων.

Οι χαλδαϊκές φυλές μέχρι τη νέα βαβυλωνιακή δυναστεία. Η πρώτη χρονολογική αναφορά σ' αυτές ανάγεται στα χρόνια του Ασσουρινατορπάλ Β', του οποίου οι χρονικογράφοι σημειώνουν την έκταση Ματ Καλντού κατά την περιγραφή των βασιλικών εκστρατειών του 878. Η σκληρότατα του Ασσουρινατορπάλ Β' είχε γίνει ακουστή και σκορπίσει φόβο σ' αυτήν τη «μακρινή» περιοχή. Μια γενιά αργότερα, το 850, ο Σαλμανασέρ Γ' κατέψυγε με προστριβές με τη βορειότερα από τις τρεις αυτές φυλές ευρισκόμενην, Μπιτ – Ντακκουρί, Επιτυχώς πολιόρκησε κι έκαψε μια οχυρή πόλη και προχωρώντας στην κατάκτηση μιας άλλης, άταν δεχθήκε την υποταγή της ηγεμόνα της τελευταίας (η κύρια περιγραφή αυτών των γεγονότων περιλαμβάνεται στην επιγραφή της πύλης της Μπαλάουατ (ασ. Ιγκούρ – Μπελ) και στην επιγραφή της βάσης του θρόνου του Σαλμανασέρ Γ' [δημοσίευση κειμένων από: Michel, στο Die Welt des Orients, IV/1 (1967), σ. 32 – 34, VI, 5 – 8 και Hulin, στο Iraq,

XXV (1963), σ. 48 – 69, φωτ. X. Εικονογράφηση των γεγονότων στις Πύλες της Μπαλάουατ δημοσιεύμενη από King «Bronze Reliefs», pls LX – LXV, Unger στα Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, XLV (1920), pl. II. Mallowan «Nimrud and its remains», II, σ. 448 – 449, e – g]. Η ίδια η γραφή των άλλων δύο φυλών φαίνεται προβληματική, ως ήταν το προφανώς άγνωστη η σωτηρία ονομασία τους στους Ασσυρίους χρονικογράφους: το Μπιτ – Αμουκάνι ονομάζεται Μπιτ – Ουκάνι (ΜU – ka – ni), ενώ Γιακίρ εμφανίζεται ως το πρωστικό δόνυμα του ηγεμονίας της άλλης φυλής (!) επονομασμένη ως šarr mat Tam – di (WO, IV/1 (1967), 34, VI, 8, note), «βασιλιάς της Χώρας της Θάλασσας».

Χρήσιμα στοιχεία προκύπτουν από τις αναφορές των Χρονικών του Σουλμάνου – Ασαρέντ Γ'. Ουσιαστικό το χώρος των Χ. στο N. άκρο της Μεσοποταμίας τοποθετείται ανάμεσα στον παραδοσιακό χώρο της Σουμέρη (αυτός κείται Δ των Χαλδαίων) και το Ελάμ (το οποίο εκτείνεται προς τα A). Προς τη Εκτείνεται ο χώρος των Χ. βορειότερα των σουμεριακών πόλεων Ουρούκ, Λάρσα, Εριντού, Ουρ και στη συνέχεια παρεμβάλλεται (εκτενόμενη προς τα Δ) μεταξύ Σουμέρη και Βαβυλώνας. Η N. βαβυλωνιακή πόλη Ιούνι περιβάλλεται από χαλδαϊκές φυλές. Το Μπιτ – Γιακίν είναι η ισχυρότερη μονάδα ανάμεσα σε όλα αυτά τα κρατίδια και μόνο ο γηγεμόνας του αποκαλείται «βασιλιάς» (ασ. σαρ) από τους Ασσυρίους χρονικογράφους. «Έναν ακόμη αιώνα αργότερα, τα Χρονικά του Τεγλατφάλασάρ Γ' απόδιδουν τον τίτλο του βασιλιά μόνο στο Μαρντούκ – απλά – Ιντίνα («ο Μαρντούκ έδωσε το γιο», εβρ. Μεραδάχ – Βαλαδάν), γηγενά του Γιακίν με ενεργό ανάμειξη στη Βαβυλώνα (Brinkman «Studies Openheim», σ. 12). Η χαλδαϊκή κοινωνία δεν ήταν νομαδική, απλώς μετά την εγκατάστασή τους στο συγκεκριμένο χώρο πάρεμεναν διαιρεμένοι σε κρατίδια – αποτελέσματα της προτερης σε φυλές διάκρισης τους, κάτιον ανάλογο με την περίπτωση των σύγχρονων κρατών Ισραήλ (Δέκα Φυλών) και Ιούδα (Δύο Φυλών). Όχι μόνο δεν ήταν παν νομάδες, αλλά οι πόλεις τους είχαν τείχη κι έτσι απεικονίστηκαν στα ασσυριακά ανάγλυφα, πράγμα το οποίο πιστοποιεί ολοκληρωμένο και προχωρημένο στάδιο εγκατάστασης. Μικρά αντιγραφά περιτειχισμένων πόλεων της Χαλδαίας είχαν παρουσιασθεί από τους Χαλδαίους στο Σαλμανασέρ Γ' ως ένδεικη υποταγής. Στη συνέχεια, πάντοτε οι πόλεις των χαλδαϊκών φυλών είχαν απεικονιστεί και περιγραφεί ως περιτειχισμένες (Barnett and Falkner «The Sculptures of Tiglathpilesar III», pls. III – IV, X, XXXIII – XXXIV).

Παρά την αποδοτική γεωργία και την προηγμένη κτηνοτροφία των εύφωνων φοινικοφόρων περιοχών της Χαλδαίας (King «Bronze Reliefs», pls. LX – LXV) πολλοί Χ. διηθύνταν ανάμεσα στους N. βαβυλωνιακούς πληθυσμούς και κατοικούσαν σε παλιές πόλεις, όπως η Ουρούκ (στο Revue d' Assyriologie et d' Archéologie Orientale, XVI 1919, σ. 125, i 14 – 16) ή ακόμη στη Βαβυλώνα («Oriental Institute Publications», Chicago, II, σ. 25, 39 – 41 κ.ά.).

Ανάμεσα στα λάφυρα, τους φόρους ή τα δώρα τα οποία προσέφεραν οι Χ. στους Ασσυρίους μονάρχες ήταν έβενος, ελεφαντοστό, χρυσό και ασήμι (στο WO, IV/1, 1967, σ. 34, VI, 7 – 8 και στο Iraq, XXV 1963, σ. 56, 49), πράγμα το οποίο πιστοποιεί τις εμπορικές δραστηριότητες τους στον Περσικό Κόπο (ασ. «Κάτω Θάλασσα») και πιο πέρα.

Αν και οι χαλδαϊκές φυλές φαίνονται να είναι υποτελείς στο Βαβυλώνιο βασιλιά, χάροιν, ωστόσο, μιας δε φατακής ανεβάστησης. Μετά την πρώτη αψιμαχία το 850 και μέχρι το 814 οι ασσυριοχαλδαϊκές σχέσεις δε χαρακτηρίζονται από μείζονας σημασίας εξελίξεις. Όμως, σταν Χ. στρατώτες βοηθούν το στρατό του Μαρντούκ – μπαλάσσου – ικμή, αδημαύρου και ανίκανου Βαβυλώνιου βασιλιά, ενάντια στο Σαμσί – Αντάν Γ' στη μάχη του Ντουρ – Παπούσκαλ, στην περιοχή Ντιγιαλά της K. Μεσοποταμίας (στο Archiv für Orientforschung, IX 1933 – 1934, σ. 91 – 91, II, 1 – 16), επήλθε μια ουσιαστική διαφοροποίηση. Οι Χ. θεωρήθηκαν ως στέλεχος (μαζί με τη Βαβυλώνα, το Ελάμ, το Ναμρί – τους Κασσίτες – και τους Αραμαίους) της αντιασσυριακής παράταξης. Το 813 και το 812 ο Σαμσί – Αντάν Γ' προσπάθησε ν' αποδύναμεση την επιταγή της Χαλδαίας.

Αντιασσυριακή πολιτική πλευρά της Βαβυλώνας αποπέμποντας δυο βασιλείς διαδοχικά: το Μαρντούκ – μπαλάσσου – ικμή και τον Μπάμπα – αχά – Ιντίνα (Cuneiform Texts, XXXIV, σ. 41, IV, 1 – 14 και Archiv für Orientforschung, IX, 1933 – 1934, σ. 92 – 100, III, 17 – IV, 29). Το 812 ολοκλήρωσε την εκστρατεία του, περιοδεύοντας ανάμεσα στις φοβισμένες και κλειστές μέσα στα τείχη τους χαλδαϊκές πόλεις, οι οποίες έσπευσαν να του προσφέρουν δώρα και φόρους. Δεν έγινε πόλεμος με αυτούς, τους οποίους τα ασσυριακά Χρονικά αποκάλεσαν τώρα «βασιλείς της Χαλδαίας».

Ο Αντάν – Νιραρί Γ' (810 – 783) είχε επίσης πάρει φόρους και δώρα από τους Χ. και σε μια επιγραφή του πάνω σε μια πλάκα της Χαλάντης αναφέρει: «Ολοι οι βασιλείς της Χαλαίνας έγιναν υποτελείς μου. Επέβαλα φόρους και χρέος πάνω τους για κάθε μέλλον». Όμως με πολλά προβλήματα με τους Ουραρτούς ο Αντάν – Νιραρί Γ' δεν επέδραμε τόσο νότια πλην της εξαιρετικής περιπτώσης του 802 (Reallexikon der Assyriologie, II, σ. 429), όπου έφτασε «ανά μουχή τομπτί» [απα συμήτιο] (απα συμήτιο) («Βασιλείς της Βάλασσα»). Όμως, η περίοδος του Αντάν – Νιραρί Γ', χωρίς να είναι «αδύτης της στρατιωτικής ισχύος της Ασσυρίας» (J. A. Brinkman «A political history of Post – Kassite Babylonia 1158 – 722 B.C.», Rome, 1968, σ. 262), είναι μια κατ' εξοχήν προς το Βόρδο και τα εκεί ενταρχόντα προβλήματα στην περιόδο και αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι αφήνει κάθε εξέδηξη στο διεθναρμένο μεσοποταμικό Νότο δυνατή. Τότε οι Χ. αποκτούν ιδιαίτερο βάρος στη πολιτική πράγματα της Βαβυλώνας, καθώς διαθέτουν το στρατό τους για τους πολιτικούς στόχους της στερούμενης στρατού αντιασσυριακής βαβυλωνιακής παράταξης. Ήδη, το όνομα το οποίο προσέλθει το πρώτο Χ. ο οποίος ανέβηκε το 770 στο θρόνο της Βαβυλώνας, ήταν ενδεικτικό: Μαρντούκ – απλά – ουσούρ («Μαρντούκ, προστάτευσε το γιο»). Τον διαδέχθηκε σύντομα ο Ερίμπα Μαρντούκ (769 – 761), μελός της φυλής Γιακίν (C. H. John «Assyrian Dead and Documents», Cambridge, 1898 – 1913, 888: 6 – 8). Αγνοούμε, ωστόσο, αν οι προγόνοι των προσανθερμένων προσώπων ήταν «βασιλείς της Χαλδαίας» και ακόμη αγνοούμε ποια σχέση είχε διαμορφωθεί μεταξύ των πρώτων χαλδαϊκής καταγωγής βασιλέων της Βαβυλώνας και των σύγχρονών τους βασιλέων της Χαλδαίας. Αγνοούμε τις λεπτομέρειες επιλογής Χ. ως «βασιλέως Βαβυλώνος» εκμέρους της αντιασσυριακής βαβυλωνιακής παράταξης. Ανάμεσα στα ηγεμόνια στοιχεία της Αραμαΐδης Ναμπού – σουμού – λισίρ (μελός της φυλής Ντακκουρού: Journal of the American Oriental Society, XIII, (1889), LVI – LVIII) και Μαρντούκ – σακίν – σουμι – λισίρ (μελός της φυλής Ντακκουρού: Catalogue of the Collection of Antique Gems formed by James, Ninth Earl of Southesk», II, σ. 82 – 83, QB39).

Ο Ερίμπα Μαρντούκ υπήρξε αυτός ο οποίος στερέωσε για μεγάλο χρονικό διάστημα τη χαλδαϊκή δυναστεία στο θρόνο της Βαβυλώνας, καθώς μάλιστα κατάφερε να επιβληθεί στους Αραμαΐδης, να τους υποτάξει και να μοιραστεί εκτάσεις τους με τους πρώτους κατόχους τους, τους Βαβυλωνίους (Νέο Βαβυλωνιακό Χρονικό, οπίσθια όψη, στ. 10 – 12), αναβαθμίζοντας έτσι τη συμμετοχή των Χ. στο πολιτικό παιχνίδι της Ν. Μεσοποταμίας. Για δύλια αυτά μπαταγενεύστεροι του Χ. βασιλείς της Βαβυλώνας απέδωσαν ιδιαίτερα επανετικά επιθέτα στην υστεροφήμια του: «Εθεμελωτής των βάθρων της χώρας» (στο Iraq, XV 1953, σ. 133, 13). Ο Ναμπού – σουμά – ισκούν, ο οποίος τον διαδέχθηκε, ήταν μελός της φυλής Ντακκουρού, δεν μπόρεσε όμως να διατηρήσει τις επισφαλείς χαλδαιοβαβυλωνιακές σχέσεις σε άριστο βαθμό: ίσως διαστρέβησε για την περιοχή των διοικητικών ικανοτήτων ή καλών συμβουλών. Τότε ο κυβερνήτης (βαθ. ἔδικτος τέμη: σάκιν τέμη) της Μποροπίτας, σημαντικότατης βαβυλωνιακής πόλης παραπονέθηκε ότι χαροτικές πολιτικές καταστάσεις επικρατούσαν στην περιοχή. Αγνοούμε αν οι Μαρντούκ – απλά – ουσούρ, Ερίμπα – Μαρντούκ και Ναμπού – σουμά – ισκούν ήταν διατάσσαντα καθενέν τη πολιτική δυναμική μεταξύ των χαλδαϊκών φυλών και μόνο αυτή καθορίζε τον εκάστοτε διάδοχο. Το βαβυλωνιακό Χρο-

νικό Δυναστειών θεωρεί τον καθένα από τους προ-
αναφερόμενους ιδρυτή μιας δυναστείας (C. H. Johns
«Assyrian Deeds and Documents», Cambridge,
1898 – 1913, 888: 5 – 9). Πιθανόν επίσης να υπήρχε
μια εναλλακτική, γενικώς αποδεκτή, μεταφερό-
μενη από τη μια χαλδαϊκή φυλή στην άλλη,
ηγεμονία.

Ο Ναμπουνατάσιρ (ελλ. Ναβονάσαρος) υπήρξε
μάλλον ο σημαντικότερος Χ. βασιλιάς της Βαβυλώνας προ της νέας (ναβονιδικής) βαβυλωνιακής
δυναστείας (625 – 539 π.Χ.) και οι περισσότεροι ηγε-
μόνες αυτής της δυναστείας συνέχισαν την παρά-
δοση σύνθετης βαβυλωνιακής ονομασίας με βάση
το όνομα του θεού Μαρντούκ προσπαθώντας κυ-
ρίως να μιμηθούν αυτόν. Με την ιακωνίτη της Ασ-
συρίας να ανταπεξέλθει, κατά των Ουραρτού και
με την εκνέοντας επανερχόμενη τάση της να γηγε-
νεύσει του μεσοποταμικού νότου το ενδιαφέρον
στρεφόταν στη Β. Βαβυλώνα και αυτό ακριβώς εν-
νόησε τον Ναβονάσαρο. Μόνο η επιδρομή του Τεγ-
λατφαλασάρ Γ', το 745, εσκάλασε την επιτυχή δι-
κιβέρηση του και προστέθησε συνένωσης Βαβυ-
λωνίων, Χαλδαίων, Αραμαίων και Ελαμιτών κατά
της Ασσυρίας, χωρίς, ωστόσο, να εξοργίσουν τον
Ασσύριο μονάρχη. Όμως η Ασσυρία πέραν των μι-
στικών υπηρεσιών του έξισχε στρατού της διέθε-
τε μια ολόκληρη φιλοασσυριακή παράταξη μέσα
στη Βαβυλώνα, η οποία, αν και μειοψηφούσε, βρι-
σκόταν σε συνεχή επαφή με τους Ασσύριους ομοί-
δεάτες και προστάτες.

Η διαδοχή του Ναβονάσαρου ήταν ομαλή και
ο Ναμπού – ναντίν – ζέρι, γιος του, βρέθηκε στο
θρόνο της Βαβυλώνας. Αυτός υπήρξε πολύ διπλω-
ματικός απέναντι στο φοβερό κοσμοκράτορα πλέον
Τεγλατφαλασάρ Γ', αυτό δύναται δεν τον έσωσε,
διότι οι μανιασμένα αντιασσυριακοί Βαβυλώνιοι εί-
χαν τώρα φοβερά εξοργισθεί από την παγκόσμια
επικράτηση της Ασσυρίας και θελαν με κάθε τρό-
πο να δημιουργήσουν προβλήματα στο Νότο. Ο κυ-
βερνήτης της Βαβυλώνας Ναμπού – σουμά – ου-
κίνι υπήρξε ο πρώτος Βαβυλώνιος από το 800, πε-
ρίπου, ο οποίος ανέβηκε στο θρόνο της Βαβυλώνας
(732), ανατρέποντας το Ναμπού – ναντίν – ζέρι.
Ο Τεγλατφαλασάρ Γ' έντονα απασχολήμενος στη
Δύση έχανε την ευκαιρία επέμβασης στο μεσοπο-
ταμικό Νότο. Σε λίγο καιρό νέες αναστάσεις
προκλήθηκαν και ο Ναμπού – μουκίν – ζέρι, της
χαλδαϊκής φυλής Αμουκάνου, κατέφερε να επεν-
θεί στο θρόνο. Οι βιασμένα αντιασσυριακές δια-
θέσεις της συμμάχου των Χαλδαίων πολιτικής πα-
ράταξης της Βαβυλώνας δημιουργούσες προβλή-
ματα στους ίδιους τους Χ., οι οποίοι φάνεται πάρ-
τα τόσα χρόνια δεν είχαν απολύτως σταθεροποιη-
θεί στο θρόνο της Βαβυλώνας.

Ενώ από το 745 ο Τεγλατφαλασάρ Γ' με τη
μειωμένη αντιδραστή του Βοήθησε ουσιαστικά το
Ναβονάσαρο, προσπαθώντας να τον στρέψει ενάντια
στην πολιτική παράταξης της Βαβυλώνας με την
οποία συμμαχούσε, το 731 – 729 στράφηκε κα-
τά του (συντήθεσε ρωμαϊκή ονομασίαν) Μουκίν – ζέ-
ρι. Το 745 ο Ασσύριος μονάρχης είχε προσπαθή-
σει να προσεταιρισθεί το Ζακίρου, φιλάρχο της Φυ-
λής των Σαάλλου Χαλδαίων, και το είχε πετύχει
στις εκστρατείες του. Το 731 – 729 η αντιπαράθε-
ση, όμως, ήταν ολομέτωπη, διότι δεν υπήρχαν αλ-
λού προβλήματα ή αντιεριστασμό για την Ασσυ-
ρία. Ο Ζακίρου οδηγήθηκε με αλισίδες στην Ασ-
συρία και ο Μουκίν – ζέρι κλείστηκε στη Σαπία,
ενώ όλα τα περίχωρα της πόλης αυτής πυρπολή-
θηκαν κι ερημάθηκαν. «Άλλοι Χ. ηγεμόνες προσέ-
τρεξαν να καταβάλουν δώρα και φόρους: ο Ναντί-
νου του Λαράκ (της Φυλής Αμουκάνου), ο Μιταλα-
σσού του Ντακουρού και ο Μαρντούκ – απλά –
ιντίνα Β' (του Γιακίν). Το αποκορύφωμα ήταν η απο-
μόνωση των Χ. και η ανεπανάληπτη στην ιστορία
ονομαστική και κυριολεκτική ηγεμονία της Ασσυ-
ρίας επί της Βαβυλώνας: ο Τεγλατφαλασάρ Γ' βα-
σιλεύει με το όνομα Πουλόν στη Βαβυλώνα (η ιστο-
ρική διάσταση δίνεται στο λ. Τεγλατφαλασάρ Γ').
Ο Σαλμανασέρ Ε' (727 – 722) παρέλαβε από τον πα-
τέρα του μια χώρα δύο ουδέποτε μεγάλη κι εκτε-
ταμένη και ανέλαβε τη βασιλεία της Βαβυλώνας υπό
διαφορετικό όνομα: Ουλούλασιον. Συνέχισε
έτσι την πολιτική του πατέρα του, ο οποίος, για να
διατηρήσει υπό το σκήπτρο τη Βαβυλώνα και να επιβάλει εκεί την τάξη, χρειάστηκε να δημιουρ-
γήσει ένα συμβατικό όνομα (Πουλόν), διότι τα σα-

συριακά θεοφορικά ονόματα δεν μπορούσαν να γί-
νουν πάντοτε αποδεκτά στη Βαβυλώνα. Την πολι-
τική αυτήν ακολούθησαν και οι τέσσερις μεγάλοι
αυτοκράτορες της σαργωνιδικής δυναστείας, οι
οποίοι βασιλεύουσαν αυτοπροσώπως στη Βαβυλώ-
να περίπου κατά το μισό χρονικό διάστημα της δυ-
ναστείας τους (46 έτη επί συνόλου 105). Στα χρό-
νια πάντως του Σαλμανασέρ Ε' αιχμάλωτοί του
Μπελ – Ιμπνί είχαν μεταφερθεί στην Ασσυρία.

Ο Σαργών της Ασσυρίας δεν μπορούσε ν' ασχο-
ληθεί ιδιαιτέρω στη μεσοποταμικό Νότο κατά τα
πρώτα έτη της βασιλείας του, όταν η κύρια απα-
σχόληση του ήταν η κυριαρχία στη Δύση, η μετα-
φορά του συνόλου του πληθυσμού του Β. κράτους
Ισραήλ (Δέκα Φυλών) στη ΒΑ. Ασσυρία και η ολο-
κληρωτική επικράτηση της Ασσυρίας στον Τάυρο, τον
Αντίταυρο και το Ζάργο. Για τα χρόνια 721 – 700
ο ανεκδίγητος Μαρντούκ – απλά – ιντίνα είχε
κατέφερε να επιβληθεί. Μετά το 710 ο Σαργών
βασίλευε και στη Βαβυλώνα, όπως το πρώ-
το έτος της βασιλείας του (722 – 721).

Ο Σεναχειρίμπ, αφού τον διαδέχθηκε, χρειάστη-
κε να ξεδέψει αρκετό χρόνο, για να αποκαλύψει
ποιο ήταν το παράπτωμα του πατέρα του, ώστε να
έχει ένα ανήκουστο τέλος. Φαίνεται ότι αμέσως μετά
την άνοδό του στην εξουσία επανέβησε την πρωτεύουσα από το «Κάστρο του Σαργών»
(Ντουρ – Σαρρούκιν, σημ. Χορσαμπάντ) στη Νι-
νούια (Νινεύη). Αμέσως δε βρέθηκε αντιμέτωπος
μιας μεγάλης συνωμοσίας, η οποία έφερε πάλι
στην εξουσία τον παλιό βασιλιά της Βαβυλώνας,
Μαρντούκ – απλά – ιντίνα («Ο Μαρντούκ έδωσε
γιον», γνωστό στη Βίβλο ως Μεροντάκ – Μπαλα-
ντάνα). Φαίνεται ότι απ' όλα τα σημεία της αυτοκρα-
τορίας κατέφεραν ανηρυθική μηνύματα, καθώς
το Ελάμ είχε υποστηρίξει το Μεροντάκ – Μπαλα-
ντάνα, ο οποίος έστειλε μια πρεσβεία στον Εζεκία
του κράτους Ιούδα, ενώ ταυτόχρονα ο «Αιθίοπας»
φαράος Σαβάκων εξήγειρε εναντίον του ασσυρια-
κού ζυγού τις φοινικικές πόλεις Τύρο, Γάζα, Ασκα-
λώνα και Ασοντόν, καθώς και την αραμαϊκή βασιλεία
Εδών και Μώαβ. Από την Αίγυπτο μέχρι το Ζάργο,
δύοι μπορούσαν, αντιδρούσαν στην Ασσυρία. Ο Σε-
ναχειρίμπ αντέδοσε ακαριαία και η νίκη του στο
Κις ενάντια στους συνασπισμένους στρατούς του
Ελάμ και της Βαβυλώνας διέλυσε τις αμφιβολίες,
αφήνοντας εκτεθειμένους τους δυτικούς αμφι-
σθητίες.

Η νίκη στο Κις υπήρξε σημαντική για το Σενα-
χειρίμπ, διότι τον έφερε σε θέση ισχύος ως προς
το βαβυλωνιακό αγκάθι. Παρά τη νίκη του, ωστό-
σο, θέλησε ν' ακολούθησε αρχικά μια ήπια πολι-
τική: ενώ ο πατέρας του για τα πέντε τελευταία
χρόνια της βασιλείας του βασιλεύει σε ίδιος και στη
Βαβυλώνα υπό το ίδιο παραδοσιακό όνομα κοινής
αποδοχής (και από τους Ασσύριους και από τους
Βαβυλωνίους) «Σαργών», ο Σεναχειρίμπ για ένα
χρόνο απέφυγε να καταλάβει ο ίδιος το θρόνο της
Βαβυλώνας αφήνοντας μια θαή Βαβυλωνιακή προσωπικότητα, το Μαρντούκ – ζακιρσουμί Β', για
λίγους μήνες. Ο ακατάβλητος, όμως, Χ. Μεροντάκ –
Μπαλαντάν με ελαμική υποστήριξη επανήλθε
και τότε ο Σεναχειρίμπ εννόησε τους λόγους μιας
σε βάθος απασχόλησης με το βαβυλωνιακό πρό-
βλημα. Τοποθέτησε έναν πιστό του Βαβυλώνιον στο
θρόνο της Βαβυλώνας, τον Μπελ – Ιμπνί, και κα-
ταδώξεις το Μεροντάκ – Μπαλαντάν πολύ νότια
μέχρι το Μπιτ – Γιακίν, της «Χώρας της Θάλασσας»,
όπως αποκαλύπτει την μεσοποταμική ιστορίας
έλαβε χώρα το 641 π.Χ. στη Χαλουλέ, στις όχθες
του Τίγρη, και άφοις έντονες εντυπώσεις στη με-
ταγενέστερη ασσυριαβαβυλωνιακή ιστορία. Τα αν-
τιμαχόμενα ασσυριακά και ελαμικά χρονικά μάς
αφήνουν να καταλάβουμε ότι ο δυο πλευρές εί-
χαν βαρύτατες απώλειες χωρίς να καταφέρουν να
προχωρήσουν καθόλου.

Διο χρόνια χρειάστηκε ο Ασσύριος αυτοκρά-
τορας για να ανασυντάξει τις δυνάμεις του: έτσι
το 689 π.Χ. είναι μια από τις πιο καθοριστικές ημε-
ρομηνίες της σαργωνιδικής εποχής. Χωρίς καμά-
χη, προειδοποίηση της μεσοποταμικής ιστορίας
καταδρούσαν, γκρεμίζουν και κα-
ταστρέφουν τη Βαβυλώνα, της οποίας ο Σεναχει-
ρίμπ έφερε «το ύψος ίσο με το ύψος της γης». Η
παραδοσιακή πόλη βασιλιάζει κάτω από τα νερά του
Ευφράτη και δύο από τους κατοίκους της διασώ-
θηκαν διέφυγαν σε άλλες πόλεις, κυρίως των «Χω-
ρών της Θάλασσας». Βέβαια η καταστροφή της πό-
λης της Βαβυλώνας δε σήμαινε εξάλειψη ολόκλη-
ρησης της χώρας, της Βαβυλωνίας: έτσι σημαντικοί
παράγοντες της βαβυλωνιακού καθεστώτος επέ-
ζησαν και προκάλεσαν ξανά προβλήματα στους με-
ταγενέστερους Ασσύριους αυτοκράτορες. Όμως,
για τα χρονικά όρια της βασιλείας του Σεναχειρίμπ,
ο ίδιος έγινε βασιλιάς της Βαβυλώνας και αυτό συ-
νεχίστηκε επί του διαδόχου και γιου του, Ασσαρ-
χαδώνα, του οποίου το όνομα Ασσούρ – αχά –
ιντίνα (ο Ασσούρ έδωσε αδελφό) υπήρξε πολύ
πιο ενοχλητικό και προσβλητικό από αυτό του πα-

κό Νότο για να επιτεθεί κατά της Ιερουσαλήμ, την
οποία τελικώς δεν κατέλαβε, αλλά, πριν περάσει
πολὺς καιρός, χρειάστηκε να επιστρέψουν τα ασ-
συριακά στρατεύματα στη Μεσοποταμία, όπου αντι-
συχνικές καταστάσεις κυριαρχούσαν πάλι στο Νό-
το. Ο Μπελ – Ιμπνί είχε επαναστήσει, ενώ ο Ασσούρ
και οι ακόλουθοι Μεροντάκ – Μπαλαντάν είχαν έφερ-
το πλευρά της Βαβυλωνιακής ιερατείου, το Ελάμ στη
Βαβυλώνα, και οι οποίους της Ασσύριος αυτοκράτορας και
σύλληψη του γιου του Ασσούρ – Ιντίνα, ήταν από την
ασσυριακή Χρονική. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη¹
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη²
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη³
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη⁴
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη⁵
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη⁶
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη⁷
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη⁸
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη⁹
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη¹⁰
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη¹¹
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου-
μπάν – νιμενά Β', γνωστός ως Μεναούν από τα
ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη¹²
αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσένησε μια
επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε
ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χου

τέρα του για τους Βαψυλώνιους, καθώς ο θεοφορικό δύναμι του συνεπίθετο από το όνομα του κύριου θεού της Ασσαρίας. Ωστόσο, ο Ασσαρχαδών, για να καταστήσει πο τήπα την κατάσταση, επανοικοδόμησε τη Βαβυλώνα.

Αυτή η πολιτική είχε, ωστόσο, αρχίσει τα τελευταία χρόνια του Σεναχείριμπ. Η επιγραφή του Ουαντί Μπρίσι μηνύμωνταισεν ανεγέρσεις βαβυλωνιακών ναών από τον ίδιο τον Ασσυρίο αυτοκράτορα. Η συμπεριφορά του Σεναχείριμπ ως προς τη Βαβυλώνα θέτει το κρίσιμο πρόβλημα των ασσυρο-βαβυλωνιακών σχέσεων μπροστά σε καίρια ερώτηματα: Πώς ο Σεναχείριμπ, ο οποίος θεωρήθηκε ότι ανήκε στο «βαβυλωνιακό κόμμα» της Ασσυρίας, κατέστρεψε την ιερή παραδοσιακή πόλη, από όπου η ίδια η Ασσυρία αντλούσε την πνευματική της; Πώς ο διάδοχός του, Ασσαρχαδόνων, ο οποίος εξέφρασε τόσο φιλοβαβυλωνιακά συναισθήματα, έδωσε ένα οριστικό τέλος στο κόμμα του πατέρα του; Ωστόσο, η στάση του Σεναχείριμπ δείχνει απλά ότι ο μεγάλος πνευματικού χαρακτήρα σεβασμός προς την παλιά πόλη χανόταν αμέσως μετά από κάθε πολιτική διεκδίκηση του βαβυλωνιακού ιερατείου και κάθε συνωμοσία εξυφασμένη από τον τελευταίο θεσμό μαζί με το Ελάμ και τις χαλδαικές «Χώρες της Θάλασσας», τις οποίες η Ασσυρία θεωρούσε πλέον και για το εεής ως το επίκεντρο του κακού. Στις σχέσεις των δύο αδελφών χωρών – πόλεων πάντεια ότι μεγάλο ρόλο είχε παίξει το γεγονός πως, αντίθετα με ότι συνέβαινε στη Βαβυλώνα, στην Ασσυρία το ιερατείο είχε ελάχιστη δυναμική και έδουσιά υπό τον έλεγχο του, ώστε να μην μπορεί να επιβάλει τις απόψεις του στην Αυλή.

Η κατάσταση μετά το θάνατο του Ασσαρχαδόνα (669 π.Χ.) υπήρξε πολύ περίεργη: ο μικρός γιος του Ασσουρμπανιπάλ ήταν αυτοκράτορας της Ασσουρίας, ενώ ο μεγάλος γιος του, Σαμασσουμούκιν (ελλ. Σαοσδούχινος ή Σαμμιούγη), ανακτήθηκε από τον Ασσουρμπανιπάλ δήμαρχος της Βαβυλώνας.

Όμως μια συνωμοσία εξυφαίνοταν για πολλά χρόνια (689 – 652) της πρώιμης περιόδου της αυτοκρατορίας Ασσουριμπανιπάλ στη Ν. Μεσοποταμία. Τελικά, το αντιασσυριακό ιερατείο της Βαβύλωνας παρέσυρε το Σαμασσουμούκιν, αδελφό του αυτοκράτορα και δημάρχο της Βαβύλωνας, σε συνεργασία με τις «Χώρες της θάλασσας» και το ανανεωμένο Ελάμ. Η ουσιαστική έξουσία του Σαμασσουμούκιν έφθανε μέχρι τη δημιουργία μιας διώρυγας, όπως φαίνεται από ένα γράμμα ανασυρμένο από τα ερείπια της Νιμρούντ (H.W. Saggs *The Nimrud letters*, part III, No XXXV – XXXVI). Ενάντια στην παγκόσμια ασσυριακή πγεμονία, της οποίας το νόημα το τυφλό ιερατείο της Βαβύλωνας αγνοούσε, η αντίδραση ήταν ενστικτώδης και η διάθεση γνωμοτικής προβολής της μηδαμίνης, περιθωριακής, Βαβύλωνας είχε ίδεο ογκηκή επένδυση πολύ διαφορετική από την εποχή του Χαμουσαράπι, «δίκαιου βασιλιά». Προσπάθησε αυτός ο συρφετός να υπενθυμίσει «δικαιώματα» προ του Ασσουριμπανιπάλ μέσα σ' ένα γράμμα: «Άδγω του γεγονότος δι τη Βαβύλωνα είναι το κέντρο του κόσμου, ο οποιοσδήποτε ιειρέρχεται, ξεασφαλίζει του τίτλο ελεύθερου πολίτη και ο γόνος κάθε βαβύλωνιακής οικογένειας, όποιος και να είναι, είναι ως εκ τούτου ελεύθερος πολίτης. Ακόμη και ένας σκύλος, όταν μπαίνει στην πόλη, δεν μπορεί να σκάσωθει». Η πρωτοφανής και βέβηλη αυτή αντίδραση στη στρεφόταν ενάντια στην πγεμονία της Νινευί «της μεγάλης πολιτείας» του εκλεκτού λαού. Ένα γράμμα παρεδειγμένού ήταν η ισλαμική «κιμπλάν» (στρατόφρονος) προς τη Μέκκα, υπήρχε πολλούς αιώνες πιο πριν. Στην εποχή των Σαργωνιδών η ιερότητα έδρευε στο κέντρο της Ασσυρίας, χώρας του «εκλεκτού λαού». Η Βαβύλωνας δεν αντιπροσώπευε δύο, παλαιότερα: καμιά πραγματική «ιερότητα» δε βρισκόταν εκεί. «Οπως πιο πριν, γυρίζουμε τις όψεις μας προς τη Γη της Ασσυρίας κατά τις προσευχές μας στους θεούς του Βασιλίου! Έγραφε ένας πολιτής από την Ουρούκ, στα τελευταία χρόνια του Ασσουριμπανιπάλ. Γύρω στο 655 το ιερατείο της Βαβύλωνας, το Ελάμ και οι «Χώρες της θάλασσας» παρουσιάστηκαν ως αντίθετοι στην «περιορισμόν» ανεξαρτησία της Βαβύλωνας (έλεγχος στις πολεις Συπάρι, Κούτχα, Μπροστίπατα) μέχρις στα πλαίσια της ασσυριακής αυτοκρατορίας. Το 653 ο Τεμη-

— Χουμέτιαν — Ινσουσιάν (αστ. Τεούμμαν), βασιλιάς του Ελάμ, και ο Ναμπού — μπελουσώματε, Χ. γηγεμόνας των «Χωρών της Θάλασσας» ενώθηκαν. Ξαφνικά, για μια στιγμή, και όπως ποτέ πιο πριν ο Ασσουριμπανίταλ ανησυχήσε (Κύλινδρος Β, σ. 46). Κατέφυγε στην Ιστάρ και άκουσε την προσταγή «Λα ταπαλλάχ» (να μη φοβάσαι). Σε μια νυκτερινή ενόραση, μέσα σ' ένα περιβάλλον φλογών, εμφανίσθηκε η Μεγάλη Κυρία και του παρουσίασε την τελευτική γένική του.

Ο Ασσούρμπανιπάλ αντέδρασε περίτεχνα: απέκλεισε ασφυκτικά τον αδελφό του μέσα στη Βαβυλώνα, έσπειλε το στρατηγό Μιτελ – Ιμιντι ενάντια στις «Χώρες της Θάλασσας», ενώ μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη επέβαλε έλεγχο πάνω στο Ελάμ. Εξίσου περίτεχνη υπήρξε η επέμβαση και εμπλοκή του Ασσούρμπανιπάλ στα εσωτερικά του Ελάμ: Ο Ουμμανιγκάς Γ', ο Ταμαριόπος Β' και ο στρατηγός Ινταμπιγκάλ, εναλλάχθηκαν στο θρόνο του Ελάμ. Από ένα γράμμα του Ασσούρμπανιπάλ προς τον Ινταμπιγκάλ, τον οποίο ο ίδιος είχε τοποθετήσει στο θρόνο του Ελάμ, έξαρκιβώνουμε την προετοιμασία και την ημερομηνία της ιστοπέδωσης της Βαβυλώνας: η πολιορκία συνεχίζοταν κατά το έτος του επώνυμου άρχοντα Αχιλλά (649) από ήδη δύο χρόνια. Ομώς, η ευνοϊκή συγκυρία είχε, μόνο τότε δημιουργήθει: ο Ινταμπιγκάς απαντούσε για να «ευχηθεί χαρά καρδιάς και υγεία και να πει την επιθυμία του να βρεθεί στο πλευρό» του. Τον Ιούλιο 648 πέφτει η Βαβυλώνα: το ύψος της πόλης έρχεται τα ίσα με αυτό της γης και ο εχθρικός αδελφός (ασσ. αχού νακρού) καλύπτει μέσα στην πυρπόληση των βαβυλωνιακών ανακτώρων. Η δολοφονία του Σαμασσουμούκιν και ο χαμός του μέσα στις φλόγες προκάλεσαν ιδιαίτερη εντύπωση στον ώρατη αρχαιότητα. Η υπόδεση αλλιώθηκε, συνδέθηκε με το τέλος της Νινευή (612) και η σύγχυση προσώπων απέδωσε το φρικτό τέλος στον Σαρδανάπαλο (αντί στο Σιν – σάρισκουν), φωνήτική παρήχθησε στα ελληνικά του Ασσούρμπανιπάλ. Αυτό, όπως και πολλά άλλα, θα καταστήσουν το Σαρδανάπαλο μυθικό πρόσωπο, ανύπαρκτο στην πραγματικότητα, όχι διότι δεν υπήρξε Ασσούρμπανιπάλ, αλλά διότι δε, ο πιασθίδετα στο ελληνοποντικό ονόμα του είναι ψευδέστατο συμπλήρωμα πολλών συγκεχυμένων διξασιών, οι οποίες προέκυψαν από διαφορετικά γεγονότα και συμβάντα, με τα οποία συνήθωσ το ίδιο το ιστορικό πρόσωπο δεσμεύτησε.

Ο Ασσουριμπανιπάλ συνέχιζε λοιπόν την πολιτική των δύο προγόνων του στη Βαβυλώνα: έγινε ο ίδιος βασιλιάς της. Όμως ο φιλόσφορος ήταν ισχυρός μέσα του και δεν έφερε το ασσυριακό δυναμικό του στη νικηφόρη πόλη. Μετονομάστηκε σε Κανταλανού και τίμησε κάποιες παλιές ιδεολογικές ρίζες, οι οποίες, ως δύσος, είχαν πια μεταφευθεί στη Νίνευη. Μια πολιτειακή μελέτη της νέας ασσυριακής αυτοκρατορίας θεωρεί δεδομένην τη ύπαρξη δύο παρατάξεων στη Βαβυλώνα του 9. καὶ 8. αι. «Όμως, οι αντί - ασσυριακοί (ιερειατοί) είχαν τόσο πολύ περιορίσει τους φιλοασσυριακούς (ή μπορού, οικονομικού παράγοντες) την εποχή του Σαμασσουμούκιν, ώστε να μην μπορούμε να μιλάμε για εμφύλιο πόλεμο, αλλά για βαβυλωνιακή εξέγερση, δέχεται ο διεθνούς φήμης ασσυριολόγος Paul Garelli («Le Proche Orient Asiatique», 2 bis Paris 1974, σ. 239).

Τις ίδεις, δύμας, τις ώρες της καταστροφής της Βαβυλώνας ξεπούσε η πιο έντονη αντίδραση κατά της ασσυριακής εμπλοκής στο Ελάμ και τη Χαδάια.

Μια εξέγερση φέρνει το Χουμπάν – Χαλντάς Γ' (ασ. Ουμμαναλντάς) στον ελαμικό θρόνο. Η σε ληγυαλή μορφή του Χ. Ναμπού – Μπελσουμάτε εμφανίζεται πάλι στο προσκήνιο: φέρνει στρατιωτική υποστήριξη στο νεοπαγές καθεστώς. Μια διπλή (από Βορρά και Νότο) επίθεση κατά του Ελάμ της «κολλάει στον τοίχο» (δηλ. τα νότια τμήματα της οροσειράς του Ζάγρου). Ο Ουμμαναλντάς Γ' διαφέγγει στις «Χώρες της θάλασσας», ο Ταμμαρίτος τοποθετείται στο θρόνο του Ελάμ και η Ασσυρία απασχολείται ενάντια στις αραβικές φυλές (ασ. Αριμπί και Αραμπού), οι οποίες διέμεναν στα ΒΔ και Δ. τμήματα μόνο της χερσονήσου. Η υποταγή τους και η ασσυριακή πρώθηση μέχρι κεντρικού σχεδόν σημεία της χερσονήσου συμπίπτει με τη προσχώρηση και του Ταμμαρίτου στην αντιασσ

ριακή πλευρά και την επάνοδο του Ουμμαναλντάς. Το τέλος επέρχεται: η ιστορία σωθεί των Σουδάνων και του Ντουρ Ουντάς (σημ. Τσόγια Ζαμπλά), η εξολόθρευση όλου του Ελάμ, η υποταγή των «χώρων της Θελασσας», η αυτοκτονία, επιτέλους, του Ναμπού - Μπελσουμάτε, η μεταφορά του αιχμαλώτου Ουμμαλντάς και η θανάτωση του στη Νινευή χρονολογούντα τα 640. Η συντριβή του Ελάμ υπήρξε ολοκληρωτική και προσέλαβε χαρακτήρα βίαιης οικολογικής καταστροφής. Ο μόνος χώρος, ο οποίος είχε μένει ανεξάρτητος και άμιρος καταστροφών, ήταν το ΝΑ. άκρο της Χαλδαίας, στα παράλια του κόλπου.

Η χαλδαϊκή ναυονιδική δυναστεία της Νέας Βαβυλώνας. Καθώς η ασσυριακή αυτοκρατορία είχε φθάσει στον κολοφώνα της με τη νίκη του Ασσούριμπανιπάλ στα Σουόσα (640) και την εξαφάνιση του Ελάμ, όλοι οι αντίθετοι στην ασσυριακή εξουσία είχαν καταφύγει από την (κατελημμένη το 648) Βαβυλώνα στις «Χώρες της Θάλασσας», ορολογία περιγραφική των μικρών πλέον νησεμονιών των βόρειων ακτών του Περσικού Κόλπου. Εκεί ο Ναβοπολάσσαρος (βαθ. Ναμπού – απλά – ουσιώρ: «Ναμπού, προστάτευσ μου τον γιο!») ήγειρενε κατά τα τελευταία αμφίβολα χρόνια του Ασσούριμπανιπάλ. Το πολιτικό όνειρα αυτής της παράδειξης, το οποίο προ ενός αιώνος είχε εκφρασθεί από τον Μεροντάκ – Μπαλαντήν ήταν η ανεξαρτητοποίηση της Βαβυλώνας από την Ασσορία με την ταυτόχρονη προβολή της ιδεολογίας του Μαργυράκ της Βαβυλώνας και του Ναμπού της Μπορσίπα.

Οι φοιβερές δυσκολίες (π.χ. σκυθικές επιδρομές), τις ποιείς συνάντησε ο Σινάστρακους, διάδοχος του Ασσούρμαπαντά, ο οποίος άγγισε στην αναγνώριση της γηγεμονίας του Ναβπολάσσαρου στις «Χώρες της θάλασσας». Με την υποστήριξη των Μήδων και των εντόπιων κατοίκων της Βαβυλώνας κατέφερε ο Ναβπολάσσαρος, μετά από δύο εκστρατείες, να ανακτηρυχεί «Βασιλιάς της Ακκάδ», λίγους μόνο μήνες από όχι μέρες μετά το θάνατο του Ασσούρμαπαντά (25 Νοεμβρίου 626). Ήδη το 623 έφθαμε στο Ντερ, ασυροβαβυλωνιακό δριό στην Κ. Μεσοποταμία.

Όπως διαβλέπεται από την επταετή σκοτεινή στηράγγα έλλειψης κάθε ιστορικής πηγής, το 618, οι ρόδοι έχουν αναστραφεί, καθώς η συμμαχία με τον Ουμακιστάρ (περσ. Ουβάκ – σατράπ, ελλην. Κυαξάρη) έχει συνομελούγησε. Η τρίτη επίθεση κατά της πόλης Ασσυρίας (614) φέρνει με την επιτυχία της τον κλονισμό της ασσυριακής αυτοκρατορίας. Ο ασσυριακός στρατός δε χάνει τη μαχητικότητά του στην επόμενη χρονιά, φθάνοντας μέχρι το Ανά (Καλασσοποταμία). Η πτώση της Νινεύη (σημ. Νινούά) το 612, η οποία δε θα είχε επιτευχθεί χωρίς τη μηδική και σκυθική συνδρομή, σημειώνει όχι μόνο το οριστικό τέλος της Ασσυρίας, αλλά και την ουσιαστική δύση του αρχαίου μεσοποταμικού κόσμου. Αναμφίβολα η νέα βαβυλωνιακή αυτοκρατορία δεν είναι παρά μια παράστη, η πτώση της Βαβυλώνας (539) δεν προσθέτει τίποτα στο ήδη, με την πτώση της Νινεύης, νέο σκηνικό της Μέσης Ανατολής.

Οι πρώτες ενέργειες του Ναβοπολάσσαρου, μετά την πτώση της Νινευή, αφορούν την καταδίωξη των τελευταίων υπολειμμάτων του ασσυριακού στρατού, οι οποία, δυτικά, στο Χαρράν δέχονται ένα «μεταθανάτιο» αυτοκράτορα, τον Ασσούρ - Ουμπαλίτ Β', για να υποχωρήσουν μαζί με τους Αιγυπτίους του Νεκώ στον Ευφράτη (Καρκεμίς) και να αντεπιθεθούν το 604. Το βαβυλωνιακό χρονικό αναφέρει: «Ένας πολυάριθμος αιγυπτιακός (βαβ. Μουσούρι) στρατός δέσχισε τον ποταμό και βάδισε ενάντια στο Χαρράν, για να το καταλάβει». Στη συνέχεια, οι Αιγυπτίοι απωθούνται δυτικά τον Ευφράτη και ο Ναβοπολάσσαρος στρέφεται ενάντια (στους) Ουραρτού (εβρ. Αράρατ, προαρμενικό φύλο). Από το 607 διάδοχος του θρόνου, Ναβουχοδονόσσορας, επιχειρεί την κατάληψη της Συρίας (γεωγραφικό όρου προερχόμενου κατ' αποκοπή από το «Ασσυρία») και των ακτών. Η νίκη στο Καρκεμήσιο δεν είχε ολοκληρωτικά εξαφαλισθεί, όταν έφθασαν τα νέα του θανάτου του βασιλιά (7 Αυγούστου 605). Ο χρόνος - ρεκόρ της επιτροφής του Ναβουχοδονόσσορα (μεωνύμων Δαμασκού - Ανά ήταν τέτοιος, ώστε έικοσι μέρες μετά (7 Σεπτεμβρίου 605) ανακηρυχθείται βασιλιάς στη Βαβυλώνα.

Καθώς το σημαντικότερο έργο του Ναβοπολάσ-
σαρου ήταν η καταστροφή της Νινευή, χρησιμεύ-

ει να προσέξουμε ότι, σε αντίθεση με την πτώση της Βαβυλώνας, μετά την οποία βαβυλωνιακά μιλιούνταν και γράφονταν (οι σφήνεις, αραμαϊκούς και ελληνικούς χαρακτήρες) για 6/2 αιώνες, δε σώζεται κανένα ασυριακό κείμενο μετά το 612 και δε γίνεται ποτέ αναφορά στην ύπαρξη ενός (πτάσιου ή έστω) ασυριακού λαού, χωρίς, ωστόσο, το βαβυλωνιακό χρονικό να μας πληροφορεί για τυχόν γενοκτονία. Το αίνιγμα της πτώσης της Νινευής απασχολεί ακόμη και σήμερα τους ασυριολόγους και ανατολιστές, χωρίς, ωστόσο, να βρίσκεται άλλη λύση εξόν από αυτήν, την οποία έδωσε πριν από χιλιάδες χρόνια ο Ναούμ (Γ', 18): «απήρεν ο λαός σου επί τα όρη και ουκ ην ο εκδεχόμενος».

Την ανακήρυξη του Ναβουχοδονόσορα (605 – 563), σε αυτοκράτορα ακολούθησε η πρώιμη εκστρατεία (εφόσον συνήθως έκινούσαν τον Απρίλιο) ενάντια στη Συρία και τα εκεί αιγυπτιακά στρατεύματα του Νεκώ (Οκτώβριος 605 – Φεβρουάριος 604). Μια σειρά στρατιωτικών «περιπτώσεων» τα επόμενα χρόνια απολύγει στην τελική επίθεση κατά της Αιγύπτου, εφόσον η παλιά φιλισταϊκή πόλη του Ασκαλώνα είχε ήδη καταληφθεί (604). Αυτή ήταν από τις πιο πυρεύεις προστάθειες μέσα στη μεσοποταμική ιστορία: συνέγειται ότι η μάχη έγινε προ των πυλών της Αιγύπτου, καθώς ο Νεκώ είχε καθυστερήσει στη συγκέντρωση τακτικού και μισθοφορικού στρατού. Κανένας δεν κέρδισε, αλλά οι απώλειες ήταν το σού θριάμβος, ώστε στο Ναβουχοδονόσορα παρέμεινε στη Βαβυλώνα απασχόλημένος με την αναδιοργάνωση του στρατού του σχεδόν 29 μήνες! Σύμφωνα με τα βαβυλωνιακά χρονικά: «Το μήνα Κισλούμ (21 – 11 έως 19 – 12 – 601) ο Ναβουχοδονόσορας (βαβ. Ναμπού – κουντουρί – ουσούρ: «Ναμπού, προστάτευσε το σύνορο») γήγηθκε των στρατεύματων του και ενάντια στη χώρα Μουσούρ (Αιγύπτος ή Μισρί). Μαθαίνοντάς το, ο βασιλιάς του Μουσούρ κινητοποίησε τα στρατεύματά του. Συγκρούσθηκαν μεταξύ τους σε τακτική μάχη και επέβρεψαν το ένας στον άλλον πολές απώλειες. Ο βασιλιάς της Ακκάδ και ο στρατός του αποστράφηκαν και επεστρεψαν στη Βαβυλώνα. Τον πεντητό χρόνο, ο βασιλιάς της Ακκάδ εμεινε στη χώρα του. Συγκέντρωσε άρματα και αλόγους σε μεγάλο αριθμό». Το μοναδικό επίτευγμα των Ασσαρχαδών και Ασσουριμανιπάλ, η κατάληψη της Αιγύπτου, δε βα μπορούσε να επιτευχθεί πάλι. Η όλη υπόθεση δείχνει μάλλον την έλλειψη σοβαρής στρατηγικής, εφόσον ακριβώς αυτά τα χρόνια οι Μήδοι υπερκερούσαν τα τελευταία υπολείμματα των Ουραρτού και έφθαναν στη Λυδία, κυριαρχώντας έτσι σε μια τεράστια και στρατιωτικά επικινδυνή για τη Βαβυλώνα περιοχή, την οποία έμελλαν να κληρονομήσουν στους Πέρσες με δραματικές συνέπειες.

Η συνέχεια θα μπορούσε να προσδιοριστεί με ακρίβεια: ο Ναβουχοδονόσορας ενάντια στην Ιερουσαλήμ, πρωτεύουσα του νότιου κράτους (Ιούδα) των διο ψυλών (εφόσον οι δέκα φυλές του βρειού κράτους Ισραήλ είχαν ήδη από το 722 μεταφερθεί στη ΒΑ. Ασσυρία από το Σαργώνα). Το βαβυλωνιακό χρονικό του Ναβουχοδονόσορα συμφωνεί με τις βιβλικές ιστορικές αναφορές (Β' Βασιλείων, ΚΔ', 10 – 17 και Β' Παραειπομένων, ΛΣΤ', 10). Η πρώτη επίθεση ενάντια στην Ιερουσαλήμ σήμαινε την καθαίρεση (και μεταφορά στη Βαβυλώνα) του Ιωακείμ και τοποθέτηση του Βαθανά στο θρόνο πάντα το ίδιο όνομα Σεδεκία. Από το κράτος του Ιούδα δεν είχε απομείνει παρά η πόλη της Ιερουσαλήμ και αυτή ήταν φύρου υποτελής. Η κατάσταση διήρκεσε 9 χρόνια (596 – 587) βασιλείας Σεδεκία, επειδή τότε ο Ναβουχοδονόσορας οφείλει να αντιμετωπίσει τις αιγυπτιακές επιθέσεις ενάντια την Τύρο, τη Γάζα και άλλες παραλιακές πόλεις, τις οποίες επιχειρούσε ο φαραώ Αρπτή. Η τελική επίθεση ενάντια στην Ιερουσαλήμ (587), η καταλήψη της και η μεταφορά σχεδόν του συνολικού πληθυσμού στη Βαβυλώνα πήραν χαρακτήρα κοσμοϊστορικής καταστροφής μέσα στα πλαίσια του αρχαίου μεσανατολικού κόσμου, αφήνοντας τη δυνατότητα στις μεταγενέστερες πηγές ν' αναπτύξουν ιδιαίτερα τις διάφορες πτυχές του γεγονότος. Πιο κάτω η ανθρωπότητα δε βα μπορούσε να πέσει. Τα δύτρακα του Λακίς, χρονολογημένα ένα χρόνο πριν από την πτώση της Ιερουσαλήμ, δίνουν μέσα από τη σωσμένη επιστολογραφία τις επαφές της φρουράς ενός από τα ελάχιστα ιουδαϊκά κά-

στρα (45 χλμ. ΝΔ της Ιερουσαλήμ) με την πρωτεύουσα.

Τα υπόλοιπα έργα του Ναβουχοδονόσορα φέρουν τη σφραγίδα της «μικροπολιτικής»: μια ακόμη επίθεση ενάντια στην Αίγυπτο (568), αραιές συροφοινικές εκστρατείες, ανέγερση τείχους προστατευτικού από τους Μήδους στον ισθμό μεταξύ Ευφράτη και Τίγρη, θρησκευτικά έργα, ανακαίνιση των «Κρεμαστών Κήπων».

Τα τελευταία χρόνια του Ναβουχοδονόσορα χαρακτηρίζονται από εσωτερική διχονοία, ακυβερνητικές εκστρατείες, ανέγερση περισσότερη απ' όση μεταγενέστερες και αλλοιωμένες πηγές αποδίδουν στο Ναούνδη. Η ίδια η κατάρρευση του αυτοκράτορα φυσικά αποδεικνύεται ν' αναφερθεί σε βαβυλωνιακά κείμενα, σώζεται όμως διάφανα στις ιστορικές αναφορές του Ιερεία και του Δανιήλ. Αυτές οι αναφορές θ' αλλοιωθούν υπερβολικά σε μεταγενέστερα κείμενα.

«Ενας διεστραμμένος Ναβουχοδονόσορας προκύπτει μέσα από την εβραϊκή παράδοση: την Αγκαντά. Στη Μιντράς χαρακτηρίζεται από τη διάθεση επιβολής εικονολατρίας στους Ιουδαίους, ενώ άλλες πηγές του αποδίδουν έναν ψυχικό κόσμο χειρότερο της σωματικής αλλοίωσης και μετατροπής του σε στήνος. Η αναφορά μέσα στις μεταγενέστερες πηγές είναι ιδιαίτερη σε χρονολογικούς υπολογισμούς: ο Ναβουχοδονόσορας θα ήταν ένα από τα πέντε πρόσωπα, τα οποία σώθηκαν από το στρατό του Σεναχειρίπτη (Σανχεντρίν 96β)! Ο ίδιος ο φόβος του προς το Θεό ήταν ένας διεστραμμένος φόβος! Άλλου αναφέρεται ως γραφέας του Μεροντά – Μπαλαντά (Σανχεντρίν 96α), ενώ άλλού τονίζεται η φιλοδοξία του να καθίσει στο θρόνο του Δαρβίδ (Εσθήρ Ρ', 1 – 12), πράγμα το οποίο απέτυχε, καθώς ο θρόνος είχε πλέον χαθεί! Ο ίδιος ο ναός, ο οποίος καταστράφηκε, δεν ήταν προσιτός σ' αυτόν παρά μόνο ως ερείπια, εφόσον οι ιερείς είχαν πετάξει τα κλειδιά του ναού στους ουρανούς προ του επερχόμενου Ναβουχοδονόσορα. Η σωματική αποκτηνώση του και αλλοίωση δεν ήταν πάρα ποτε γάμοντας της αρχικής επιθυμίας του να βασιλεύεσε επί της οικουμένης των ανθρώπων και των κτηνών» (Άσμα Ρ', 3 – 4, Νο2).

Καθώς ο ίδιος χρησιμεύει ως μεταγενέστερο φιλολογικό πρότυπο του άλλου καταστροφέα της Ιερουσαλήμ (Γίου), προσδίδεται στον ίδιο το παμπάλαιο δέμα της τοποθέτησης από το Νιμρούντ του Αβράδη μέσα στην κάμινο. Εναντιωμένος στους Τρεις Παΐδας τοποθετείται ο ίδιος στη γραμμή των αρνητών του Θεού, την οποία σε υστερότερη εποχή στιγματίζει το Κοράνι. Το κεφάλαιο «Νυκτερινό Ταξίδι» (VII, 4) του Κορανίου έδωσε δυνατότητα στις ισλαμικές παραδόσεις να περιγράψουν με τα φρικτότερα λόγια τα Μπουχτανέρος, παραφορά του ονόματος του αυτοκράτορα στα αραβικά.

Μια εμφάνιση του Ναβουχοδονόσορα στις σύγχρονες δέχενται δεν του αφαιρεί τίποτα από τη θεωρίας, διεστραμμένη πορφή του. Από τα ανώνυμα ποιήματα του 16. αι. («Nebuchadnezzar's Ferie Furnace», έκδ. M. Roesler 1936 και «La Representation de Nabuchodonosor Re di Babilonia», Firenze, 1558) και τα βιβλικά δράματα του Robert Garnier («Sédécie, ou les Juives», 1583) και του Christian Friedrich Hunold («Singspiel. Der gestürzte und wieder erhöhte Nebusadnezar, König zu Babylon», Hamburg, 1728) φθάνουν στο Νικολάι Ιβάνοβιτς Νόβικοβ («Κομέντιγια Ναβουχούντονόσορ», 1791), τον Caldera (1731), τον G. Verdi (1842) και τις οπέρες του. O. W. Blake έδωσε (1790) ασφαλώς την πειστικότερη σύγχρονη προσαρμογή του Ναβουχοδονόσορα, μέσα στην απεικόνιση του ιδιαίτερης θεμάτος της τριαδικότητας Μαρντούκ – Ναμπού – Νεργκάλ (Ζευς – Ερμής – Πλούτωνας) και της αστρικής τριάδικότητας Σαμάς – Σιν – Ιστάρ (Ήλιος – Σελήνη – Αφροδίτη) δε βα γινόταν εύκολα παρεκτή από τα ιερατεία του Μαρντούκ και του Σιν.

Ο Ναούνδης έχανε κάθε δυνατότητα συγχρονισμού με τις διενεργείς εξελίξεις, όταν γύρω στο 554 ο Πέρσες υπέτασσαν τους Μήδους, αφήνοντας το Βαβυλώνιο αυτοκράτορα να κάνει μικρές εκστρατείες στη Συρία και τη Χαναάν.

Ο χρονοτρίβη του στην Αραβία και η κατάληψη του κεντρικού τμήματος της χερσονήσου παραμένουν χωρίς δικαιολογία, αν τοποθετηθούν μέσα στα τότε πλαίσια εξελίξεων. Ζώντας στην άστρη Τεμέ, στη Γιατριμπού (προσδιλόμπο άνομα της Μεδίνας) ή αλλού, ο Ναούνδης άφηνε το χρόνο να κυλάει προς οφέλος του Κουράδ (Κύρου). Η είσοδος του Κύρου στη Βαβυλώνα (29 Οκτωβρίου 539) δεν είχε κανένα χαρακτήρα διακοπής της εξελίξης, σύμφωνα με το ίδιο το Βαβυλωνιακό Χρονικό: «Καμιά διακοπή κανενός θέματος δεν έλαβε χώρα στον Εσαγκίλ» (κεντρικός ναός της Βαβυλώνας) αντίθετα με την πτώση της Νινευής.

Μετά το τέλος της χαλδαϊκής δυναστείας η ζωή των Βαβυλωνών και των Χαλδαίων υπό τον περσικό ζυγό δε χαρακτηρίστηκε από μεγάλες αλλαγές. Αφομούμενοι μεταξύ τους και σιγά σιγά με τους Αραμαίους συνέχιζαν να καλλιεργούν τις ίδιες επιστήμες και τέχνες, ο αρχαίος όμως μεσοποταμικός πολιτισμός ουσιαστικά ήταν νεκρός. Βαβυλωνιακούς γράφονταν με αραμαϊκούς και ελληνικούς χαρακτήρες μέχρι τον πρώτο αιώνα της εποχής μας. Όμως αυτό δεν είναι παρά η ύστερη φάση της Βαβυλώνας και των βαβυλωνιακών (Spätbabylonisch) και δεν αποτελεί κατ' ουδένα τρόπο «χαλδαικό πολιτισμό», όπως λαθεμένα ήδη τότε άλλοι λαοί διετέλεντο.

Κ. ΜΕΓΑΛΟΜΜΑΤΗΣ

ναι η πιο οικτρή διαστρέβλωση του αυθεντικού μονοθεϊσμού και η βάση κάθε αλλοιωμένης και καταδικασμένης θρησκείας. Αυτό το βδέλυμα ουσιαστικά αγωνίζονταν οι Ασσύριοι ν' αποτρέψουν, κατά τους αιώνες της δικαιωμένης επέμβασής τους στα εσωτερικά της Βαβυλώνας. Η μιστηριακή Βαβυλωνιακή θρησκεία μάζως επηρέασε το μιθραϊσμό επιδρώντας λίγο αργότερα πάνω στους Πέρσες και, μέσω της μεταφοράς των μιθραϊκών στοιχείων στα ιστορικά πλαίσια της ζωής του Ιησού και της αλλοίωσης του αρχικής θρησκείας.

Ο Νεριγκιλάσ (βιβλική παραφορά του βαβυλωνιακού ονόματος Νεργκάλ σαρ – ουσούρ, δηλ. «Νεργκάλ, προστάτευσε το γιο») ήταν ένας αρχιστράτηγος, ο οποίος κατέλαβε το βαβυλωνιακό θρόνο μετά το θάνατο του Έβιλ – Μεροντάκ, γιου του Ναβουχοδονόσορα, και βασίλευσε πέντε χρόνια (560 – 556). Όντας ο ίδιος μια πάνθιμη καρδιακή ιδεολογίας την Κάτω Κόσμου, επιχείρησε ελάχιστερη εκστρατεία προς την Κιλκία και τη Δ. Μ. Ασία, ίσως μέσα στο σκοπό του περιορισμό των εκεί μηδικών δραστηριοτήτων.

Ο Ναούνδης (εξελληνισμός του βαβυλωνιακού ονόματος Ναμπούνα) ήταν ο τελευταίας προστάτης της ανακτορίας Ασσουριμπαντά. Ως ομήρος ο ίδιος χαρακτηρίστηκε από μια έντονη φιλοασσυριακή ιδεολογική τοποθέτηση, η οποία πρόβαλε μέσα από την τιτλοφορία του, την αποδοχή των Ασσυρίων αυτοκράτορών των «προδρόμων» και τη δάσκαση πνευματικής κληρονομίας τους. Η μεγάλη ιερεία του Σιν στο Χαρράν είχε τότε υπερηφανεύει ότι είχε ζήσει και κατά τα τελευταία 22 χρόνια της αυτοκρατορίας Ασσουριμπαντά. Ζώντας στην άστρη Τεμέ, στη Γιατριμπού (προσδιλόμπο άνομα της Μεδίνας) ή αλλού, ο Ναούνδης άφηνε πάντα πρόσωπο το Κούραδ (Κύρου).

Η είσοδος του Κύρου στη Βαβυλώνα (29 Οκτωβρίου 539) δεν είχε κανένα χαρακτήρα διακοπής της εξελίξης, σύμφωνα με το ίδιο το Βαβυλωνιακό Χρονικό: «Καμιά διακοπή κανενός θέματος δεν έλαβε χώρα στον Εσαγκίλ» (κεντρικός ναός της Βαβυλώνας) αντίθετα με την πτώση της Νινευής.

Μετά το τέλος της χαλδαϊκής δυναστείας η ζωή των Βαβυλωνών και των Χαλδαίων υπό τον περσικό ζυγό δε χαρακτηρίστηκε από μεγάλες αλλαγές. Αφομούμενοι συνέχιζαν να καλλιεργούν τις ίδιες επιστήμες και τέχνες, ο αρχαίος όμως μεσοποταμικός πολιτισμός ουσιαστικά ήταν νεκρός. Βαβυλωνιακούς γράφονταν με αραμαϊκούς και ελληνικούς χαρακτήρες μέχρι τον πρώτο αιώνα της εποχής μας. Όμως αυτό δεν είναι παρά η ύστερη φάση της Βαβυλώνας και των βαβυλωνιακών (Spätbabylonisch) και δεν αποτελεί κατ' ουδένα τρόπο «χαλδαικό πολιτισμό», όπως λαθεμένα ήδη τότε άλλοι λαοί διετέλεντο.